

فصل هشتم

بازرگانی خارجی

در سال ۱۳۹۵ با بهبود مناسبات بین‌المللی در فضای پسابرجام ارزش تجارت خارجی غیرنفتی کشور (با احتساب میعانات گازی) ۴ درصد افزایش یافت و تراز غیرنفتی برای دومین سال متوالی مثبت گردید. عمده اقلام صادراتی غیرنفتی کشور در این سال را مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای با فناوری پایین و متوسط تشکیل می‌داد؛ متوسط قیمت هر تن کالای صادراتی با ۲۵ درصد کاهش به ۳۳۹ دلار رسید. به‌رغم گشایش‌های صورت گرفته در این دوره، بنگاه‌های اقتصادی داخلی به دلیل مشکلات عدیده‌ای چون بازارهای ضعیف داخلی، از دست رفتن بازارهای خارجی، بدهی‌های معوق و مشکلات تأمین مالی کمتر توانستند از گشایش‌های مالی و تجاری محیط بین‌المللی بهره‌مند شوند، بطوریکه همچنان تمرکز بالایی در بازارهای صادراتی و مبادی وارداتی مشاهده می‌شود. در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۵۶ درصد از کل تجارت با ۵ کشور چین، امارات متحده عربی، کره جنوبی، ترکیه و هند انجام شده و بیش از ۷۵ درصد از صادرات و واردات کشور با ۱۰ کشور صورت پذیرفته که تحریم‌های بین‌المللی و تنوع پایین محصولات صادراتی از اهم دلایل به‌شمار می‌رود.

از دیگر تحولات مهم این سال انجام اصلاحات در قانون مقررات صادرات و واردات و به‌روزرسانی نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای کنترلی مبادی ورود و خروج کالا بود که منجر به کاهش ۱۷ درصدی ارزش قاچاق ورودی و ۵۰ درصدی ارزش قاچاق خروجی شد. اگرچه در سال ۱۳۹۵ متوسط نرخ کل تعرفه‌ها ۰/۵ درصد کاهش یافت، اما متوسط نرخ تعرفه‌های کالاهای کشاورزی باهدف حمایت از این بخش با افزایش مواجه شد، ضمن آنکه تغییرات اعمال شده در نرخ‌ها و سطوح تعرفه ضمن شفاف‌سازی، بستر لازم برای حمایت هدفمندتر از صنایع منتخب را فراهم کرد. از دیگر تحولات این سال موافقت‌نامه تجارت ترجیحی دوجانبه با کشور افغانستان بود که تعداد شرکای تجاری کشور را به عدد ۹ رساند. در این سال تراز تجاری ایران با مجموع کشورهای شریک تجاری مثبت بود.

این فصل به بررسی و تحلیل تفصیلی‌ترین تحولات طی سال‌های ۹۵-۱۳۹۱ پرداخته است.

۸-۱. تجارت خارجی غیرنفتی

ارزش تجارت کالایی غیرنفتی کشور با احتساب میعانات گازی در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۸۷ میلیارد دلار بود که نسبت به سال قبل بیش از ۴,۳ درصد افزایش یافت. در این سال تجارت خارجی ایران برای دومین سال متوالی تراز بازرگانی مثبت را تجربه کرد. اگرچه در این سال تراز تجاری غیرنفتی (با احتساب میعانات گازی) با مازاد ۲۴۶ میلیون دلار مواجه بود، اما این مازاد عمدتاً به پشتوانه صادرات میعانات گازی تحقق یافت. ارزش واردات سال ۱۳۹۵ کشور نیز معادل ۴۳,۶ میلیارد دلار بود که نسبت به سال قبل بیش از ۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. از عمده‌ترین دلایل افزایش واردات کشور در این سال می‌توان به مواردی نظیر تسهیل مبادلات بانکی، بهبود ارتباطات بین‌المللی، رشد و دسترسی بیشتر به درآمدهای منابع ارزی ناشی از فروش نفت، رشد صنعت و افزایش نیاز صنایع کشور به مواد اولیه و کالاهای سرمایه‌ای اشاره نمود. صادرات غیرنفتی کشور با احتساب میعانات گازی در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۴۳,۹ میلیارد دلار بود که نسبت به سال قبل ۳,۵ درصد رشد نمود.

جدول (۸-۱): تراز تجاری کالاهای غیرنفتی کشور طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ (میلیون دلار)

شاخص	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات
صادرات کالا و میعانات گازی	۴۲۴۲۹	۴۳۹۳۰	۳,۵
صادرات غیرنفتی (بدون میعانات گازی)	۳۷۷۴۹	۳۶۶۱۰	-۳,۱
واردات	۴۱۵۳۹	۴۳۶۸۴	۵,۲
کل ارزش تجارت کالایی غیرنفتی	۸۳۹۶۸	۸۷۶۱۴	۴,۳
تراز تجاری (با احتساب میعانات گازی)	۸۹۰	۲۴۶	-۷۲,۳

مأخذ: سازمان توسعه تجارت ایران.

۸-۲. صادرات غیرنفتی^۱

ارزیابی عملکرد صادرات غیرنفتی کشور در سال ۱۳۹۵ علیرغم رشد ۳٫۵ درصدی، گویای تحقق ۸۸ درصدی هدف صادراتی کشور است^۲؛ بطوریکه طبق آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران صادرات کالاهای غیرنفتی (بدون احتساب نفت و تجارت چمدانی) در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۴۳۹۳۰ میلیون دلار می‌باشد. مهم‌ترین دلایل عدم تحقق کامل هدف صادراتی کشور شامل موارد ذیل بود:

- بالا بودن نرخ تسهیلات در مقایسه با میانگین نرخ‌های کشورهای رقیب؛
- رقابتی نبودن بنگاه‌های صادراتی و بالا بودن هزینه تولید و صادرات به دلیل بروز نبودن ماشین‌آلات تولید و زیرساخت لجستیک کشور؛
- برطرف نشدن کامل مشکلات گشایش اعتبار اسنادی یا نقل و انتقال وجوه تجاری؛
- کاهش بهای جهانی برخی از کالاهای صادراتی کشور (مانند فولاد، فرآورده‌های پتروشیمی و میعانات گازی)؛
- نوسانات نرخ ارز؛
- ضعف تشکلهای صادراتی و صنفی؛
- بهره‌گیری ضعیف از ظرفیت پیمان‌های اقتصادی منطقه‌ای و معوق ماندن عضویت ایران در سازمان جهانی تجارت.

۸-۲-۱. ترکیب صادرات غیرنفتی حسب نوع مصرف

در سال ۱۳۹۵ صادرات مواد اولیه و واسطه‌ای کشور از سهم نزدیک به ۸۲ درصدی از کل صادرات کشور برخوردار بود، این در حالی است که سهم صادرات کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای نسبت به سال قبل کاهش یافت. این شرایط حاکی از عدم توازن تولید محصولات سرمایه‌ای و مصرفی با مواد اولیه و صادرات مواد اولیه و واسطه‌ای با ارزش پایین به عنوان عمده صادرات کشور است.

۱. به استثناء نفت خام، نفت کوره و نفت سفید و همچنین بدون صادرات از محل تجارت چمدانی.

۲. در زمینه صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۹۵ دو هدف‌گذاری صورت گرفت. هدف‌گذاری اول مربوط به شورای عالی صادرات و رسیدن به سقف صادرات غیرنفتی ۵۰ میلیارد دلاری و هدف‌گذاری دوم رسیدن به سقف ۶۸٫۷ میلیارد دلار مربوط به سند راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت است. در خصوص هدف‌گذاری صادرات، مناسب است ضمن توجه به هدف‌گذاری ارزش صادرات، توجه جدی به ترکیب صادرات غیرنفتی با رویکرد عبور از تولید صادرات محور کالاهای با تکنولوژی پایین و هدف‌گذاری برای تولید و صادرات کالاهای با تکنولوژی بالا، مدنظر قرار گیرد.

جدول (۸-۲): ترکیب ارزشی صادرات با میعانات گازی کشور طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

نوع کالا	ترکیب ارزشی صادرات (میلیون دلار)			
	۱۳۹۵		۱۳۹۴	
	سهم (درصد)	۱۳۹۵	سهم (درصد)	ارزش
مواد اولیه و واسطه‌ای	۸۱٫۹	۳۵۹۷۹	۸۰٫۷	۳۵۴۵۱
مصرفی	۱۶٫۹	۷۴۲۴	۱۷٫۸	۷۸۳۱
سرمایه‌ای	۱٫۲	۵۲۷	۱٫۵	۶۴۹

مأخذ: وزارت صنعت، معدن و تجارت.

۸-۲-۲. ترکیب صادرات غیرنفتی حسب گروه کالا

در سال ۱۳۹۵ بخش میعانات گازی در صادرات کارنامه خوبی داشت و ارزش صادرات میعانات گازی با بیش از ۵۶ درصد افزایش به ۷٫۳ میلیارد دلار رسید. ارزش صادرات محصولات پتروشیمی ایران با بیش از ۲۰ درصد افزایش به بالغ بر ۱۱ میلیارد دلار افزایش یافت. ارزش صادرات بخش معدن، فرش و صنایع دستی و صنعت نیز به ترتیب با ۵۰، ۲۱ و ۲ درصد افزایش به ۱٫۴ میلیارد دلار و ۳۸۹ میلیون دلار و ۱۴٫۹ میلیارد دلار رسید؛ اما در خصوص صادرات سایر کالاها، کشور در مجموع شاهد کاهش ۱۰ درصدی صادرات بود.

جدول (۸-۳): ارزش صادرات غیرنفتی کالایی کشور طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

بخش	ارزش صادرات (میلیون دلار)		ترکیب وزنی صادرات (هزار تن)		درصد تغییر (ارزش)	درصد تغییر (وزنی)
	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵		
گروه صنعت	۲۷۷۸۸٫۳	۲۹۲۹۸٫۸	۵۳۴۵۹	۶۷۶۴۶٫۷	۵٫۴	۲۶٫۵
صنعت	۱۴۶۶۶٫۵	۱۴۹۱۰٫۸	۳۰۸۱۳٫۷	۳۵۳۷۱٫۵	۱٫۷	۱۴٫۸
پتروشیمی	۹۲۷۳٫۶	۱۱۱۹۰	۱۵۵۱۹٫۳	۲۴۲۴۰	۲۰٫۷	۵۶٫۲

بخش	ارزش صادرات (میلیون دلار)		ترکیب وزنی صادرات (هزار تن)		درصد تغییر (ارزش)	درصد تغییر (وزنی)
	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵		
گاز مایع	۳۸۴۸,۳	۳۱۹۸	۷۱۲۶	۸۰۳۵,۲	-۱۶,۹	۱۲,۸
معدن	۹۱۴,۶	۱۳۶۸	۱۸۴۰۶,۳	۲۹۱۵۴,۴	۴۹,۶	۵۸,۴
نفت و گاز-گاز طبیعی	۲۱۳۹	۲۰۷۹,۴	۵۸۱۷	۹۷۲۶	-۲,۳	۶۷,۲
نفت و گاز - میعانات گازی	۴۶۸۰	۷۳۱۹,۷	۱۰۴۹۵	۱۸۶۶۲,۹	۵۶,۴	۷۷,۸
کشاورزی	۳۴۵۰,۱	۳۳۸۳	۳۶۵۴,۴	۴۴۴۷	-۱,۹	۲۱,۷
فرش و صنایع دستی	۳۲۰,۲	۳۸۹	۸,۸	۹,۵	۲۱,۵	۸,۲

مأخذ: وزارت صنعت، معدن و تجارت.

در سال ۱۳۹۵ ده قلم عمده صادراتی، ۴۲,۸ درصد صادرات غیرنفتی کشور را به خود اختصاص دادند و سه محصول عمده صادراتی کشور شامل میعانات گازی، سایر روغن های سبک و فرآورده های بنزین و گاز طبیعی مایع شده بیش از ۲۵ درصد از کل صادرات غیرنفتی را تشکیل داد. اقلام عمده صادراتی کشور در سال ۱۳۹۵ براساس جدول (۴-۸) عمدتاً مشتمل بر صادرات مواد اولیه و کالاهای واسطه ای با ارزش افزوده پایین است.

جدول (۴-۸): اقلام عمده صادرات غیرنفتی کالایی کشور در سال ۱۳۹۵

عنوان کالاها	ارزش صادرات (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل صادرات	قیمت پایه (هر تن به دلار)
میعانات گازی	۷۳۲۰	۱۶,۶	۳۹۲
سایر روغن های سبک و فرآورده ها به جز بنزین	۲۴۷۹	۵,۶	۳۴۳
گاز طبیعی مایع شده	۲۰۷۹	۴,۷	۲۱۴
پروپان مایع شده	۱۲۲۲	۲,۸	۳۵۰

عنوان کالاها	ارزش صادرات (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل صادرات	قیمت پایه (هر تن به دلار)
سایر گازهای نفتی و هیدروکربورهای گازی شکل مایع شده	۱۲۰۴	۲,۷	۴۸۲
پلی اتیلن گرید فیلم با چگالی کمتر از ۹۴٪ به جز نوع پودری	۱۰۴۷	۲,۴	۱۱۴۸
پسته ها با پوست تازه یا خشک	۹۶۷	۲,۲	۸۴۹۹
متانول	۹۱۱	۲,۱	۲۱۲
سنگ آهن هماتیت دانه بندی با خلوص آهن بیشتر از ۴۰٪	۷۹۲	۱,۸	۳۹
بوتان مایع شده در ظروف یک هزار سانتی متر مکعب و بیشتر	۷۷۲	۱,۸	۳۷۷
جمع اقلام عمده	۱۸۷۹۳	۴۲,۸	۲۷۲

مأخذ: سازمان توسعه تجارت ایران.

۸-۲-۳. بررسی ترکیب صادرات حسب شدت فناوری

در سال ۱۳۹۵ صادرات کالاهای با فناوری متوسط بیشترین سهم از کل صادرات غیرنفتی کالایی را به خود اختصاص داد و گروه کالایی مذکور نزدیک به ۶۹ درصد از کل صادرات غیرنفتی را تشکیل داده است. در این سال همانند ۵ سال قبل همچنان صادرات با فناوری بالا (هایتک) سهمی کمتر از ۱ درصد در سبد صادراتی کشور داشت. ضمن آنکه بیشترین افزایش سهم صادرات با ۵,۲ درصد رشد مربوط به کالاهای با فناوری پایین بود.

جدول (۸-۵): سهم صادرات به تفکیک سطح فناوری طی دوره ۹۵-۱۳۹۱ (درصد)

سطح فناوری	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	متوسط دوره
فناوری پایین	۳۰,۷	۲۷,۵	۲۷	۲۵,۱	۳۰,۳	۲۸,۱
فناوری متوسط	۶۸,۷	۷۲	۷۲,۳	۷۴,۲	۶۸,۹	۷۱,۲
فناوری بالا	۰,۵	۰,۶	۰,۶	۰,۷	۰,۸	۰,۶

مأخذ: موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.

۸-۲-۴. بررسی قیمت کالاهای صادراتی

در سال ۱۳۹۵ میانگین قیمت کالاهای صادراتی کشور کاهش یافت، به طوری که متوسط قیمت هر تن کالای صادراتی کشور در این سال با ۲۵ درصد کاهش به ۳۳۹ دلار رسید که این امر ناشی از کاهش قیمت مواد خام در بازارهای بین‌المللی و افزایش آن در ترکیب صادرات کشور بود. این در حالی است که طی سال ۱۳۹۵ متوسط قیمت هر تن کالاهای وارداتی کشور ۱۰۷ درصد افزایش یافت.

جدول (۸-۶): متوسط قیمت هر تن کالای صادراتی و وارداتی کشور در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ (دلار)

درصد تغییر قیمت وارداتی	درصد تغییر قیمت صادراتی	قیمت هر تن کالای وارداتی		قیمت هر تن کالای صادراتی	
		۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴
۱۰،۷	-۲۵	۱۳۰،۸	۱۱۸،۲	۳۳۹	۴۵۰

مأخذ: سازمان توسعه تجارت ایران.

۸-۲-۵. صادرات خدمات

صادرات خدمات کشور در سال ۱۳۹۵ با افت ۱،۳ درصدی از ۱۳،۵ میلیارد دلار به ۱۳،۳ میلیارد دلار کاهش یافت. به استثناء بخش گردشگری رکودی فراگیر بر سایر بخش‌های خدماتی حاکم بود که ناشی از کاهش فعالیت‌های اقتصادی در بخش کالایی کشور بوده است. در این سال بیشترین کاهش صادرات به ترتیب مربوط به صادرات فناوری اطلاعات، ترانزیت دریایی و ترانزیت جاده‌ای می‌باشد. در این سال ارزش صادرات حاصل از فعالیت ترانزیتی با افت ۲۳ درصدی به ۲۵۹۳ میلیون دلار تنزل یافت که بیشتر این کاهش ناشی از کاهش فعالیت حمل و نقل جاده‌ای بوده است. اختلافات میان ایران و ترکیه بر سر مرز بازرگان و ناامنی خاک ترکیه و عراق، شرایط همکاری ایران با این همسایه مهم اقتصادی را با مشکل روبه‌رو ساخت و به نظر می‌رسد این امر تأثیر خود را در کل آمار ترانزیت کشور نیز گذاشته است. خدمات گردشگری در سال ۱۳۹۵ با ۱۱ درصد رشد، بیشترین سهم از صادرات خدمات (۶۲،۷ درصد) را به خود اختصاص داد و بخش ترانزیت هوایی با ۲۱ درصد افزایش، تنها بخش دارای رشد در بخش ترانزیت بود.

جدول (۷-۸): صادرات خدمات طی سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ (میلیون دلار)

خدمات	۱۳۹۴	۱۳۹۵	سهم صادرات در سال ۱۳۹۵	درصد تغییر
گردشگری	۷۵۰۰	۸۳۲۰	۶۲٫۷	۱۱
مجموع ترانزیت	۳۳۸۰	۲۵۹۳	۱۹٫۵	-۲۳
هوایی	۲۸۴	۳۴۴	۲٫۶	۲۱
دریایی	۱۸۲	۱۲۷	۱	-۳۰
جاده‌ای	۲۷۸۴	۱۹۹۳	۱۵	-۲۸
ریلی	۱۳۰	۱۲۹	۱	-۱
خدمات فنی و مهندسی	۲۲۵۷	۲۱۸۷	۱۶٫۵	-۳
فناوری اطلاعات	۳۲۰	۱۸۰	۱٫۴	-۴۴
جمع کل	۱۳۴۵۷	۱۳۲۸۰	-	-۱٫۳

مأخذ: وزارت صنعت، معدن و تجارت.

۸-۲-۶. مهمترین شرکای صادراتی

یکی از ویژگی‌های صادرات ایران برخورداری از تنوع بازاری پایین است به گونه‌ای که عمده‌ترین بازارهای صادراتی کشور در سال ۱۳۹۵ به ترتیب شامل چین، امارات متحده عربی و عراق بوده است. این سه کشور سهم نزدیک به ۵۰ درصدی از صادرات غیرنفتی کشور را دارند که این امرگویای وابستگی بالای صادرات کشور به تقاضای این دسته از کشورها است. نکته قابل توجه آنکه وابستگی صادرات به این سه بازار در مقایسه با دوره ۱۳۹۱ نه تنها کاهش نیافته، بلکه حتی افزایش هم داشته که این امر منجر به افزایش تمرکز در بازارهای هدف صادراتی کشور شده است. در سال ۱۳۹۱ سه کشور مذکور در مجموع نزدیک به ۴۹ درصد از کل صادرات غیرنفتی را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۸-۱۱).

جدول (۸-۸): مقایسه مهمترین بازارهای صادراتی ایران طی دوره ۱۳۹۱-۹۵

مهمترین بازارهای هدف کالا طی سال ۱۳۹۵				مهمترین بازارهای هدف کالا طی سال ۱۳۹۱			
رتبه	نام کشور	ارزش صادرات (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل صادرات	رتبه	نام کشور	ارزش صادرات (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل صادرات
۱	عراق	۶۲۵۰	۱۹,۳	۱	چین	۸۳۷۷	۱۹,۰۷
۲	چین	۵۵۰۱	۱۷	۲	امارات متحده عربی	۷۴۳۶	۱۶,۹۳
۳	امارات متحده عربی	۴۲۱۳	۱۳	۳	عراق	۶۱۱۱	۱۳,۹۱
۴	افغانستان	۲۸۷۴	۸,۹	۴	ترکیه	۳۲۴۴	۷,۳۹
۵	هند	۲۶۰۷	۸	۵	کره	۲۸۷۷	۶,۵۵
۶	ترکیه	۱۴۷۹	۴,۶	۶	هند	۲۷۸۸	۶,۳۵
۷	کره	۹۱۶	۲,۸	۷	افغانستان	۲۴۵۷	۵,۵۹
۸	ترکمنستان	۷۴۹	۲,۳	۸	ژاپن	۱۱۳۹	۲,۵۹
۹	پاکستان	۷۳۶	۲,۳	۹	پاکستان	۷۹۵	۱,۸۱
۱۰	آذربایجان	۵۰۴	۱,۶	۱۰	تایوان	۵۵۱	۱,۲۵
جمع ده کشور				۷۹,۸	۲۵۸۲۹	۳۵۷۷۴	۸۱,۴

ماخذ: سازمان توسعه تجارت ایران، گزارش عملکرد تجارت سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵.
 * برای محاسبه درصد سهم ارزشی، از رقم صادرات غیرنفتی با احتساب میعانات گازی استفاده شده است.

ویژگی دیگر صادرات ایران، وابستگی بالای آن به کشورهای درحال توسعه و پیرامونی است. در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۰ کشور نزدیک به ۸۱ درصد از کل صادرات غیرنفتی را به خود اختصاص داده‌اند که تماماً جزء کشورهای درحال توسعه محسوب می‌شود (این نسبت در سال ۱۳۹۱ نزدیک به ۸۰ درصد بوده است). شایان ذکر است در میان کشورهای هدف صادراتی در سال ۱۳۹۵ ژاپن و تایوان جایگزین کشورهای ترکمنستان و آذربایجان در سال ۱۳۹۱ شده‌اند.

۸-۳. واردات

ارزش واردات کشور در سال ۱۳۹۵ در حدود ۴۳,۶ میلیارد دلار بود که نسبت به سال قبل بیش از ۵ درصد

افزایش یافت. تا قبل از توافق هسته‌ای بسیاری صنایع کشور به دلیل محدودیت منابع ارزی جهت تأمین مواد اولیه پایین تراز ظرفیت اسمی خود فعالیت می‌کردند و فضای پسابرجام و افزایش ارزشهای نفتی امکان افزایش واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای مورد نیاز کشور و تحرک بخش به تولید در این سال را فراهم آورد. باین حال این مشکلات متنوع و متکثر واحدهای صنعتی امکان استفاده از این ظرفیت را محدود کرد.

۸-۳-۱. ترکیب واردات حسب نوع مصرف

بررسی ترکیب واردات بر حسب نوع مصارف نشان می‌دهد که واردات مواد اولیه و واسطه‌ای با ۲ درصد رشد از ۲۵,۸ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۴ به ۲۶,۳ میلیارد دلار و واردات کالاهای سرمایه‌ای نیز از ۷,۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۴ با ۸,۷ درصد رشد به ۸ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته‌اند؛ باین حال سهم واردات مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای کاهش یافت. از جمله دلایل این امر آن بود که بخشی از واحدهای تولیدی-صنعتی، بدلیل گوناگون (از جمله کاهش سطح تقاضا داخلی و از دست رفتن بازارهای صادراتی، مشکلات تأمین مالی، عدم رفع کامل تحریم‌های بانکی و...) نتوانستند نیازهای وارداتی خود را در سطح مورد انتظار تأمین نمایند.

جدول (۸-۹): ترکیب ارزشی واردات کشور طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ (میلیون دلار)

درصد تغییر (ارزش)	ارزش واردات				نوع کالا
	۱۳۹۵		۱۳۹۴		
	سهم (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	سهم (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	
۲	۶۱,۷	۲۶۳۴۵,۹	۶۴,۵	۲۵۸۲۳,۱	مواد اولیه و واسطه‌ای
۲۲	۱۹,۵	۸۳۲۴,۳	۱۷,۰	۶۸۲۴,۴	مصرفی
۸,۷	۱۸,۸	۸۰۳۱,۶	۱۸,۵	۷۳۸۹,۷	سرمایه‌ای

مأخذ: وزارت صنعت، معدن و تجارت.

۸-۳-۲. ترکیب واردات حسب گروه کالا

بررسی ترکیب واردات کشور طی دو سال ۱۳۹۴-۹۵ حاکی از آن است که بیش از ۸۰ درصد اقلام وارداتی

کشور را محصولات صنعتی با ارزش بالغ بر ۳۶ میلیارد دلار تشکیل داده است. دومین قلم عمده وارداتی کشور از حیث ارزش مربوط به محصولات کشاورزی با ارزش بالغ بر ۵ میلیارد دلار است که تحت تأثیر شرایط اقلیمی کشور و تأمین امنیت غذایی از طریق واردات قرار دارد. اگرچه طی دوره‌ی مذکور سهم بخش‌های اصلی از واردات تغییر محسوسی نداشته اما بخش فرش و صنایع دستی و گاز مایع بیشترین رشد ارزش واردات را در سال ۱۳۹۵ تجربه نموده‌اند و در مقابل بخش‌های معدن و کشاورزی با بیشترین افت ارزش در سال ۱۳۹۵ مواجه بوده‌اند.

جدول (۸-۱۰): ارزش واردات کشور طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

بخش	ارزش واردات (میلیون دلار)				درصد تغییر (ارزش)
	۱۳۹۴		۱۳۹۵		
	ارزش	سهم (درصد)	ارزش	سهم (درصد)	
گروه صنعت	۳۴۵۰۸,۹	۸۶,۲	۳۷۴۱۵,۸	۸۷,۶	۸,۴
صنعت	۳۳۳۹۰,۹		۳۶۲۹۱,۸		۸,۷
پتروشیمی	۱۱۱۸		۱۱۲۴		۰,۵
گاز مایع	۰,۰۲۹		۰,۱		۲۴۷
کشاورزی	۵۲۳۱,۳	۱۳,۱	۵۱۲۱,۸	۱۲	-۲,۱
معدن	۲۹۵,۹	۰,۷	۱۶۲	۰,۴	-۴۵,۳
فرش و صنایع دستی	۰,۹	۰,۰	۲,۱	۰,۰	۱۳۹,۷

مأخذ: وزارت صنعت، معدن و تجارت.

۸-۳-۳. ترکیب واردات حسب نوع کالا

جدول (۸-۱۱) ده قلم عمده واردات کشور در سال ۱۳۹۵ را ارائه می‌کند. بیش از نیمی از ارزش ده قلم کالای عمده صادراتی کشور، کالاهای کشاورزی می‌باشد و در مقابل کمتر از ۵۰ درصد آن مربوط به کالاهای صنعتی است. در سال ۱۳۹۵ وسایل نقلیه و قطعات متعلقه بالاترین سهم از واردات و نزدیک به ۵ درصد از کل واردات کشور را به خود اختصاص داده و سایر وسایل نقلیه موتوری با حجم سیلندر ۱۵۰۰

تا ۲۰۰۰ و قطعات منفصله جهت تولید اتومبیل سواری به ترتیب ۷۹ و ۵۶ درصد رشد را تجربه کرده است. در بین اقلام عمده وارداتی، اقلام کشاورزی نظیر کنجاله و موز با کاهش واردات مواجه بوده‌اند.

جدول (۸-۱۱): عمده واردات کشور در سال ۱۳۹۵

عنوان کالا	ارزش (میلیارد دلار)	درصد سهم ارزشی از کل واردات	درصد تغییرات قیمت پایه نسبت به ۹۴	رشد ارزش نسبت به ۹۴ (درصد)
ذرت دامی	۱,۴	۳,۲	-۴	۰,۵۶
لوبیای سویا به جز دانه	۰,۹	۲,۱	۰	۲۵
سایر وسایل نقلیه موتوری با حجم ۱۵۰۰ تا ۲۰۰۰ سی سی به جز آمبولانس و هیبریدی	۰,۹	۲	۴	۷۹,۲
قطعات منفصله جهت تولید اتومبیل سواری	۰,۸	۱,۸	۱	۲۴,۶
برنج نیمه سفید شده با برنج کامل سفید شده	۰,۷	۱,۶	-۱۰	۱,۳
سایر وسایل نقلیه، دارای موتور پیستونی درون سوز تناوبی جرقه‌ای	۰,۷	۱,۶	۱۲	۲۴,۶
کنجاله و سایر آخال‌های جامد، حتی خردشده یا به هم فشرده	۰,۶	۱,۴	-۱۵	-۹,۶
مازول نمایشگر	۰,۵	۱,۱	-۲۴	-۱۵,۳
موز سبز یا خشک کرده	۰,۵	۱,۱	۰	-۹,۱۵
قطعات منفصله جهت تولید اتومبیل سواری	۰,۴	۰,۹	-۶	۵۵,۷
جمع ده قلم	۷,۳	۱۷	۴	۱۲,۶

مأخذ: سازمان توسعه تجارت ایران.

۸-۳-۴. مهمترین شرکای وارداتی

عمده‌ترین بازار وارداتی در سال ۱۳۹۵ به ترتیب شامل چین، امارات متحده عربی و کره جنوبی بوده است که حدود ۴۸ درصد از واردات کشور را به خود اختصاص داده‌اند. در این میان سهم واردات ایران از چین از کل واردات کشور نزدیک به دو برابر سهم امارات متحده عربی و بیش از سه برابر سهم کره جنوبی

است. نکته قابل توجه آنکه وابستگی واردات به این سه بازار در مقایسه با سال ۱۳۹۱ نه تنها کاهش نیافته، بلکه حتی افزایش هم داشته است. در این میان سهم واردات ایران از چین از کل واردات از رقم ۱۵,۳ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۲۴,۶ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. در عوض سهم امارات متحده عربی از ۱۹,۹ درصد به ۱۴,۷ درصد کاهش شدیدی داشته است. در سال ۱۳۹۱ واردات از سه کشور مذکور در مجموع نزدیک به ۴۴ درصد از کل واردات را به خود اختصاص داده است (جدول ۸-۱۲).

جدول (۸-۱۲): مقایسه مهمترین شرکای وارداتی ایران در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵

مهمترین بازارهای هدف کالا طی سال ۱۳۹۵				مهمترین بازارهای هدف کالا طی سال ۱۳۹۱			
رتبه	نام کشور	ارزش واردات (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل واردات	رتبه	نام کشور	ارزش واردات (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل واردات
۱	امارت متحده عربی	۱۰۶۰۹	۱۹,۹	۱	چین	۱۰۷۵۳	۲۴,۶۲
۲	چین	۸۱۶۱	۱۵,۳	۲	امارت متحده عربی	۶۴۰۷	۱۴,۶۷
۳	کره جنوبی	۴۸۱۳	۹	۳	کره جنوبی	۳۴۶۰	۷,۹۲
۴	ترکیه	۴۵۳۹	۸,۵	۴	ترکیه	۲۷۳۸	۶,۲۷
۵	سوئیس	۳۴۳۲	۶,۴	۵	آلمان	۲۵۳۷	۵,۸۱
۶	آلمان	۲۸۴۴	۵,۳	۶	هند	۱۹۵۵	۴,۴۸
۷	هلند	۲۰۴۵	۳,۸	۷	روسیه	۱۵۷۳	۳,۶
۸	هند	۲۰۳۵	۳,۸	۸	ایتالیا	۱۲۲۷	۲,۸۱
۹	روسیه	۱۷۶۱	۳,۳	۹	برزیل	۱۲۰۸	۲,۷۷
۱۰	ایتالیا	۱۰۸۲	۲	۱۰	سوئیس	۱۱۸۷	۲,۷۲
جمع ده کشور		۴۱۳۲۲	۷۷	جمع ده کشور		۷۵,۶	۳۳,۰۴۶

ماخذ: سازمان توسعه تجارت ایران، گزارش عملکرد تجارت سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵.

ویژگی دیگر واردات ایران، وابستگی آن به کشورهای توسعه‌یافته است. در سال ۱۳۹۵ حدود ۱۰ درصد از کل واردات ایران از ۳ کشور صنعتی (آلمان، ایتالیا و سوئیس) صورت گرفت که تماماً جزء کشورهای پیشرفته صنعتی محسوب می‌شوند. البته سهم واردات از کشورهای پیشرفته صنعتی از کل واردات در

سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است (این نسبت در سال ۱۳۹۱ نزدیک به ۱۷٫۵ درصد بوده است). در مجموع سهم ۱۰ کشور اول تامین‌کننده نیازهای وارداتی کشور در سال ۱۳۹۵ حدود ۷۵ درصد بوده که این مقدار نسبت به سال ۱۳۹۱ کاهش داشته است.

۴-۸. قاچاق کالا

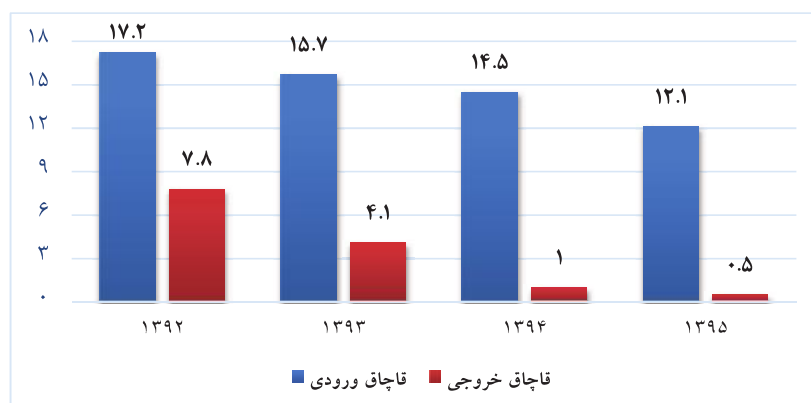
قاچاق کالا یکی از تهدیدات جدی بخش مولد اقتصاد، نقض آشکار حاکمیت قانون و یک عامل کلیدی اخلال در اجرای اثربخش سیاست‌های تجاری و توسعه‌ای کشور است. قاچاق کالا ضمن اینکه درآمدهای دولت از محل عوارض گمرکی را کاهش می‌دهد، بروابستگی بودجه دولت به درآمدهای بی‌ثبات و ناپایدار نفتی می‌افزاید. به گزارش ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ارزش برآوردی قاچاق ورودی کالا در سال ۱۳۹۵ که براساس آمار میزان تولید، واردات، صادرات و سرانه مصرف و تقاضا و به تفکیک گروه‌های کالایی (با استفاده از روش شکاف در عرضه و تقاضا) صورت می‌گیرد، حدود ۱۲٫۱ میلیارد دلار و قاچاق خروجی حدود ۵۰۰ میلیون دلار بوده است.

۴-۸-۱. ارزش قاچاق ورودی و خروجی

آخرین گزارش منتشره از سوی ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز^۱ بیانگر کاهش ورود کالا از مبادی غیررسمی و گرایش به واردات رسمی می‌باشد. در سال ۱۳۹۵ ارزش برآوردی قاچاق ورودی کالا حدود ۱۲ میلیارد و ۱۰۰ میلیون دلار بود که با ۱۷ درصد کاهش نسبت به سال قبل مواجه گردید. ارزش قاچاق خروجی در این سال حدود ۵۰۰ میلیون دلار برآورد می‌شود که با ۵۰ درصد کاهش نسبت به سال قبل مواجه بوده است. کاهش ۲ میلیارد دلاری قاچاق ورودی و ۰٫۵ میلیارد دلاری قاچاق خروجی بیانگر میزان اثربخشی اقدامات به عمل آمده در این خصوص می‌باشد.

۱. مرجع رسمی اعلام میزان برآورد قاچاق کالا.

نمودار (۸-۱): ارزش قاچاق ورودی و خروجی کشوری دوره ۹۵-۱۳۹۲ (میلیارد دلار)

مأخذ: ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز.

با اقدامات صورت گرفته از سوی دولت کشفیات کالاهای قاچاق در سال ۱۳۹۵ رشد قابل توجهی داشت، به گونه ای که میزان کشفیات سال ۱۳۹۵ در مقایسه با سال قبل حدود ۲۰۰ درصد افزایش یافت. ارزش مالی کشفیات از ۵ هزار میلیارد تومان در سال ۱۳۹۴ به ۱۴ هزار و ۶۰۰ میلیارد تومان در سال ۱۳۹۵ افزایش یافت. نسبت کشفیات قاچاق به کل ارزش قاچاق نیز از ۱۰ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۳۲ درصد در سال ۱۳۹۵ رسید.

۸-۴-۲. ترکیب قاچاق کالا از حیث مبادی ورودی و نوع کالا

بررسی گزارش سال ۱۳۹۵ ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز حاکی از آن است که حدود ۲۳ درصد از قاچاق ورودی از طریق مسافری، ۱۹ درصد از طریق کوله بری، ۱۶ درصد ملوانی، ۱۲ درصد از طریق خلأهای مناطق مرزی و حدود ۳۰ درصد از طریق سایر مبادی صورت پذیرفته است. البته لازم به ذکر است که در قاچاق کالا به صورت مسافری، کوله بری و ملوانی سوءاستفاده از معافیت ها و در قاچاق اقلام ممنوعه، خلأهای مرزی دخیل هستند.

نمودار (۸-۲): سهم انواع مختلف روش‌های قاچاق ورودی در سال ۱۳۹۵

مأخذ: ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز.

عمده اقلام قاچاق ورودی کشور در سال ۱۳۹۵ در جدول (۸-۱۳) ارائه شده است. براساس جدول بیش از ۸۰ درصد ارزش قاچاق ورودی به کشور مربوط به ۱۱ قلم کالا می‌باشد. ۵ کالای عمده قاچاق کشور شامل پوشاک با ارزش بیش از ۲٫۵ میلیارد دلار، لوازم آرایشی و بهداشتی با ارزش بیش از ۱٫۵ میلیارد دلار، شمش طلا با ارزش ۱٫۱ میلیارد دلار، رایانه و قطعات جانبی با ارزش ۹۰۶ میلیون دلار و لوازم خانگی با ارزش ۶۵۸ میلیون دلار می‌باشند که سود ناخالص قاچاقچیان ناشی از عدم پرداخت عوارض گمرکی و مالیات بر ارزش افزوده در ۵ کالای عمده مورد بررسی ۲ میلیارد دلار برآورد می‌شود. اصلی‌ترین بخش از قاچاق خروجی کشور مربوط به سوخت است. اگرچه با افزایش قیمت حامل‌های انرژی و برخی اقدامات سیاستی طی سال‌های ۹۵-۱۳۹۳ قاچاق سوخت به شدت کاهش یافته، اما کماکان به دلیل مشکلات معیشتی مرزنیسان و اشتغال پایین نیروی کار در این مناطق، نزدیک ۹۰ درصد ارزش قاچاق خروجی کشور را سوخت تشکیل می‌دهد.

جدول (۸-۱۳): برآورد شکاف عرضه و تقاضا به تفکیک کالاهای منتخب در سال ۱۳۹۵

ردیف	اقلام	ارزش قاچاق (میلیون دلار)	سهم از کل قاچاق سال	سهم قاچاق از مصرف داخلی
۱	پوشاک	۲,۵۴۴	۲۱	۳۱
۲	لوازم آرایشی و بهداشتی	۱,۵۴۹	۱۳	۶۳
۳	شمش طلا	۱,۱۴۳	۹	-
۴	رایانه و قطعات جانبی آن	۹۰۶	۷	۵۶
۵	انواع لوازم خانگی	۶۵۸	۵	۱۶
۶	گوشی تلفن همراه	۶۲۵	۵	-
۷	طلا و مصنوعات ساخته شده از آن	۵۸۳	۵	-
۸	انواع لوازم بدکی خودرو	۵۰۵	۴	۶
۹	چای	۴۸۴	۴	-
۱۰	برنج	۴۳۱	۴	-
۱۱	سیگار	۳۸۰	۳	-
	جمع کل	۹,۸۰۸	۸۱	

مأخذ: ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز.

۸-۴-۳. دلایل کاهش قاچاق کالا

در سال‌های اخیر خصوصاً در سال ۱۳۹۵، با اصلاح قوانین و مقررات، ارائه تسهیلات به شرکت‌های تولیدی به منظور ایجاد تسهیل و تسریع در امر تجارت، راه‌اندازی سامانه جامع گمرک و پنجره واحد تجارت فرامرزی، امکان نظارت و کنترل ورود و خروج کالا توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران افزایش یافته است. ذکر این نکته ضروری است که پروانه‌های گمرکی به دفعات و با جعل و تغییر در محتوا، برای اثبات ورود کالا از مبادی رسمی در اختیار دستگاه‌های نظارتی قرار می‌گرفت و بدین ترتیب با کاهش ریسک ناشی از قاچاق، سود جویان با طیب خاطر اقدام به واردات کالا از مبادی رسمی و با استفاده از جعل اسناد می‌نمودند. از دیگر اقدامات به عمل آمده در این خصوص می‌توان به استعلام برخط اسناد گمرکی و

در یافت الکترونیک اطلاعات اسناد ریشه و کنترل و نظارت بر ورود و خروج ارز از طریق واردات و صادرات کالا اشاره نمود.

لازم به ذکر است که روند نزولی ارزش قاچاق خروجی و کاهش بیش از ۹۳ درصدی ارزش کالای قاچاق به کشور در سال ۱۳۹۵ در مقایسه با سال ۱۳۹۲ به دلیل اصلاح نظام سهمیه بندی و تخصیص سوخت بر مبنای پیمایش خودروها، توسعه شبکه گازرسانی کشور، اصلاح قیمت ها و همچنین کاهش قیمت های جهانی سوخت اتفاق افتاده است. همچنین فروش سوخت مرزی به مرز نشینان، فروش سوخت در بازارچه های مرزی، توسعه صنعت بانکرینگ باهدف تأمین تقاضای موجود در بازار کشورهای همسایه و کمک به معیشت مرز نشینان از اقداماتی می باشد که موجب کاهش قاچاق سوخت شده است (اهم اقدامات وزارت صنعت، معدن و تجارت در پیوست این فصل ارائه شده است).

۵-۸. تغییرات نرخ تعرفه

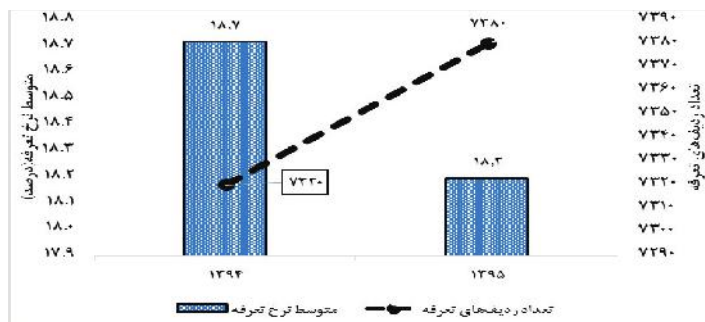
میانگین بالایی نرخ تعرفه از قدرت چانه زنی کشور در مذاکرات با کشورها برای انعقاد موافقت نامه های تجاری باهدف توسعه تجارت می کاهد. از آنجایی که نرخ تعرفه واردات ایران بسیار بالاتر از میانگین جهانی و حتی رقبای منطقه ای است لذا ضرورت دارد که تلاش برای کاهش مستمر تعرفه ها تا دستیابی به نرخ تعرفه های استاندارد بین المللی باهدف آماده سازی کشور برای حضور در پیمان های بین المللی و به خصوص پیوستن به سازمان جهانی تجارت صورت پذیرد. مقایسه تغییرات متوسط سطوح تعرفه ها در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ بیانگر حرکت به سمت کاهش تدریجی تعرفه ها می باشد.

۵-۸-۱. تغییر متوسط نرخ تعرفه در سطح کل

در سال ۱۳۹۵ متوسط نرخ کل تعرفه ها در مسیر اهداف آزادسازی تجاری به میزان ۰/۵ واحد درصد کاهش یافته است. بدین صورت که متوسط نرخ تعرفه از ۱۸/۷ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۱۸/۲ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافت. این در حالی است که تعداد ردیف های تعرفه ای باهدف شفاف سازی و حمایت هدفمند از صنایع داخلی افزایش و تعداد طبقات تعرفه ای^۱ باهدف کاهش پراکندگی نرخ ها کاهش یافت.

۱. منظور از طبقات تعرفه ای، مجموع فراوانی نرخ های متمایز در ساختار تعرفه هر کشور است. متخصصان تجارت بین الملل عموماً توافق دارند که ساختار تعرفه ای نسبتاً یکنواخت بر ساختار تعرفه ای دارای پراکندگی زیاد نرخ ها اولویت دارد. اگرچه افزایش تعداد ردیف های تعرفه، شناسایی کالا را دقیق تر می سازد اما منجر به افزایش تعداد طبقات نیز می شود که امکان فساد بیشتر می سازد.

نمودار (۳-۸): تغییر میانگین ساده تعرفه و فراوانی ردیف‌های تعرفه‌ای در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

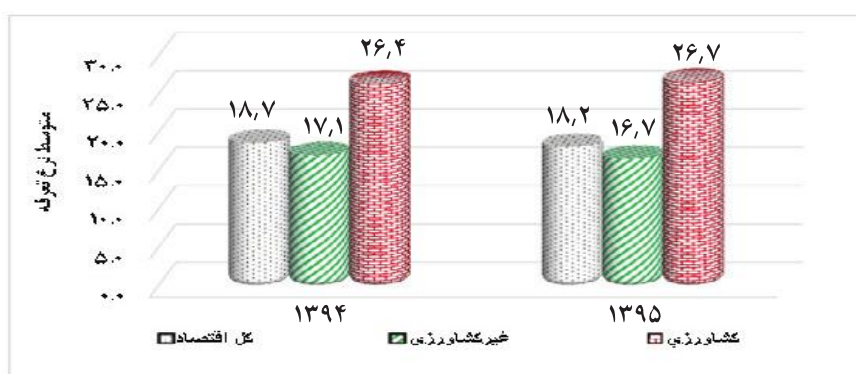

مأخذ: محاسبات براساس قانون مقررات صادرات و واردات سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵.

۸-۵-۲. تعرفه بخش کشاورزی و غیرکشاورزی

با توجه به اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد ملی، همه کشورها حمایت‌های بیشتری از بخش کشاورزی در مقایسه با بخش غیرکشاورزی به عمل می‌آورند. مقایسه نرخ‌های تعرفه در دو سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ حاکی از آن است که در سال ۱۳۹۵ ضمن کاهش حمایت‌ها در سطح کل کالاها و همچنین بخش غیرکشاورزی، حمایت‌ها از بخش کشاورزی افزایش یافته است. در سال ۱۳۹۵ متوسط نرخ تعرفه بخش غیرکشاورزی ۰,۴۶ واحد درصد کاهش یافت این درحالی‌است که متوسط نرخ تعرفه بخش کشاورزی ۰,۲۶ واحد درصد افزایش یافت.

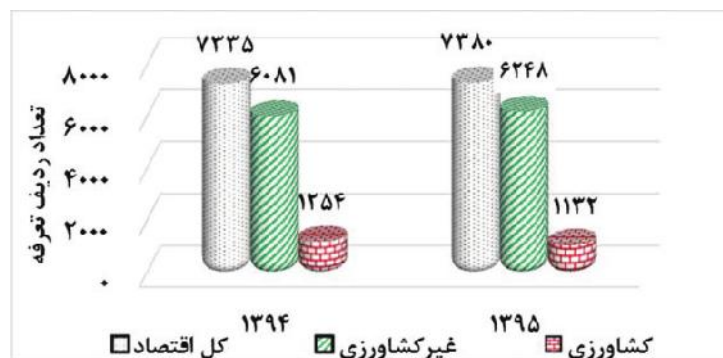
نمودار (۴-۸): میانگین ساده تعرفه‌ها به تفکیک کل، کشاورزی و غیرکشاورزی در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

مأخذ: محاسبات براساس قانون مقررات صادرات و واردات سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵.

همچنین بررسی وضعیت تغییر در تعداد ردیف‌های تعرفه‌ای نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ تعداد ردیف‌های تعرفه‌ای بخش غیرکشاورزی و کل افزایش یافته و در مقابل ردیف‌های تعرفه‌ای بخش کشاورزی کاهش یافته است.

نمودار (۵-۸): تعداد ردیف تعرفه کل کالاها، کشاورزی و صنعت در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

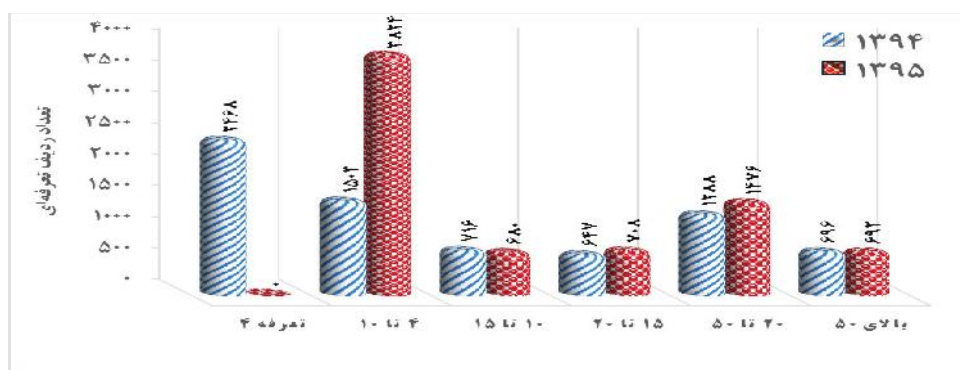

مأخذ: محاسبات براساس قانون مقررات صادرات و واردات سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵.

۳-۵-۸. تغییر طبقات تعرفه‌ای

سیاست دولت در سال‌های اخیر کاهش تعداد طبقات تعرفه‌ای بوده، به طوری که از ۱۰ طبقه در سال ۱۳۹۴ به ۸ طبقه در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. در سال ۱۳۹۵ حداقل نرخ تعرفه از ۴ به ۵ درصد افزایش یافته و حداکثر تعرفه از ۷۵ به ۵۵ درصد کاهش یافته است. در اثر تغییرات انجام شده در نرخ‌های تعرفه، طبقات تعرفه‌ای به خیزش آرام به سمت یکنواخت شدن و گرایش به متوسط کل تعرفه حرکت نموده است.

نمودار (۸-۶): مقایسه فراوانی سطوح تعرفه‌ای در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

مأخذ: محاسبات براساس قانون مقررات صادرات و واردات سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵.

در اثر تغییر سطوح تعرفه‌ای و اعمال سیاست‌های مختلف حمایتی از صنایع و کالاهای مختلف، در مجموع تعداد ۳۰۸۵ ردیف با افزایش نرخ تعرفه مواجه بوده‌اند بطوریکه متوسط نرخ تعرفه بخش مذکور از ۵/۶ درصد به ۸ درصد افزایش یافته‌اند. علاوه بر این حدود ۱۱۹۶ ردیف تعرفه‌ای نیز از تعرفه کاهشی برخوردار شده‌اند و سطح تعرفه‌ای آن‌ها در سال ۱۳۹۵ به میزان ۲۱/۱ درصد در مقایسه با سال ۱۳۹۴ کاهش یافته است. در بین ردیف‌های تعرفه‌ای حدود ۳۰۳۹ ردیف هم بدون تغییر باقی‌مانده است. در تغییرات صورت پذیرفته ۱۹۴ ردیف در سال ۱۳۹۴ حذف و ۲۵۴ ردیف اضافه شده است. بدین ترتیب در مجموع با تغییرات فوق تعداد ردیف‌های تعرفه از ۷۳۲۰ ردیف به ۷۳۸۰ ردیف افزایش یافته است.

جدول (۸-۱۴): عمده تغییرات سطوح تعرفه‌ای در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴

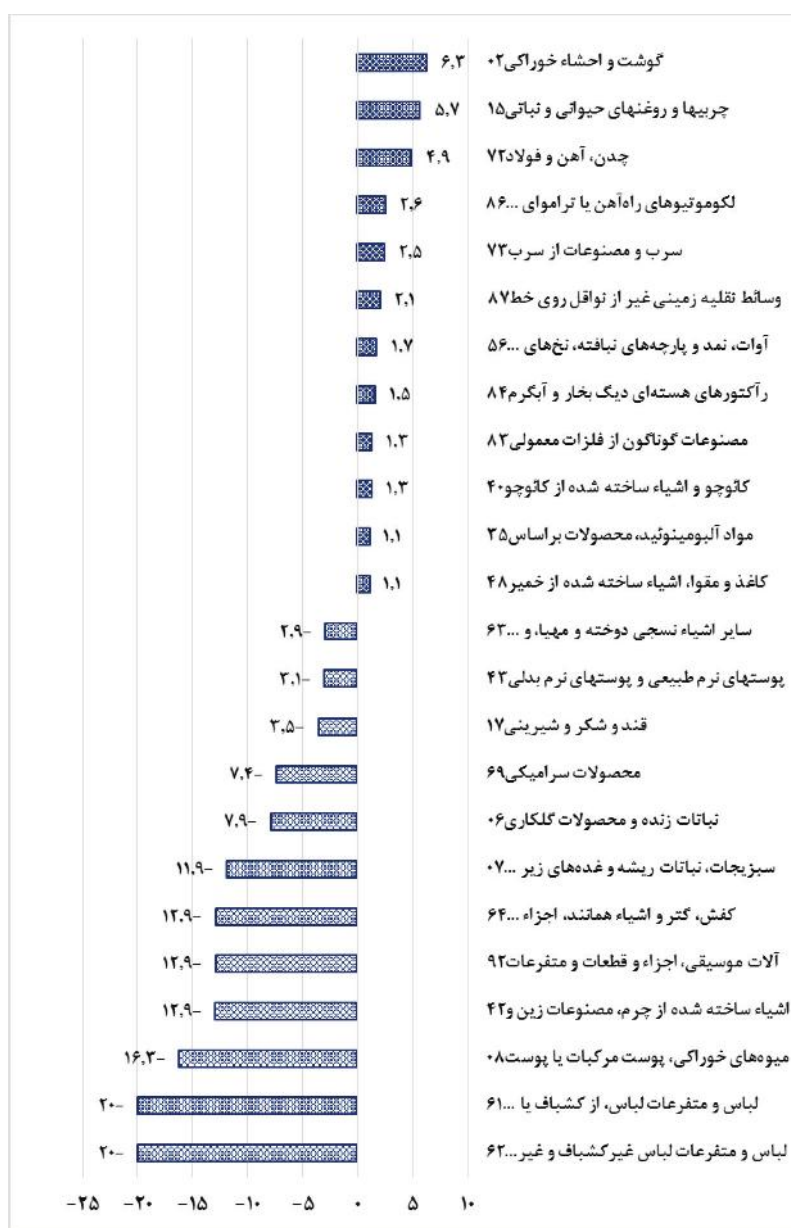
وضعیت تغییر در نرخ تعرفه	متوسط ساده تعرفه		تعداد ردیف تعرفه‌ای	درصد تغییر
	۱۳۹۵	۱۳۹۴		
افزایشی	۸,۰	۵,۶	۳۰۸۵	۴۳,۲
کاهشی	۲۸,۲	۳۸,۷	۱۱۹۶	-۲۱,۱
بدون تغییر	۲۵,۳	۲۵,۳	۳۰۳۹	۰,۰
حذف شده	-	۲۰,۵	۱۹۴	-

وضعیت تغییر در نرخ تعرفه	تعداد ردیف تعرفه‌ای	متوسط ساده تعرفه		درصد تغییر
		۱۳۹۴	۱۳۹۵	
جدید	۲۵۴	-	۱۶,۹	-
کل	۷۷۶۸	۱۸,۷	۱۸,۲	-۲,۸

مأخذ: محاسبات براساس قانون مقررات صادرات و واردات سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵.

برخی از گروه‌های کالایی در مقایسه با سایرین بیشترین تغییرات را در سطوح تعرفه‌ای خود شاهد بوده‌اند. طبق نمودار (۷-۸)، لباس و متفرعات آن (فصول ۶۱ و ۶۲) با ۲۰ واحد درصد کاهش بیشترین کاهش‌های تعرفه‌ای و همچنین گوشت و احشاء خوراکی (۰۲) و چربی‌ها و روغن‌های حیوانی و نباتی (۱۵) به ترتیب با ۶/۳ و ۵/۷ واحد درصد بیشترین میزان افزایش‌ها را داشته‌اند.

نمودار (۷-۸): بیشترین واحد تغییر در متوسط نرخ تعرفه‌ها برحسب گروه‌های کالایی در سال ۱۳۹۵

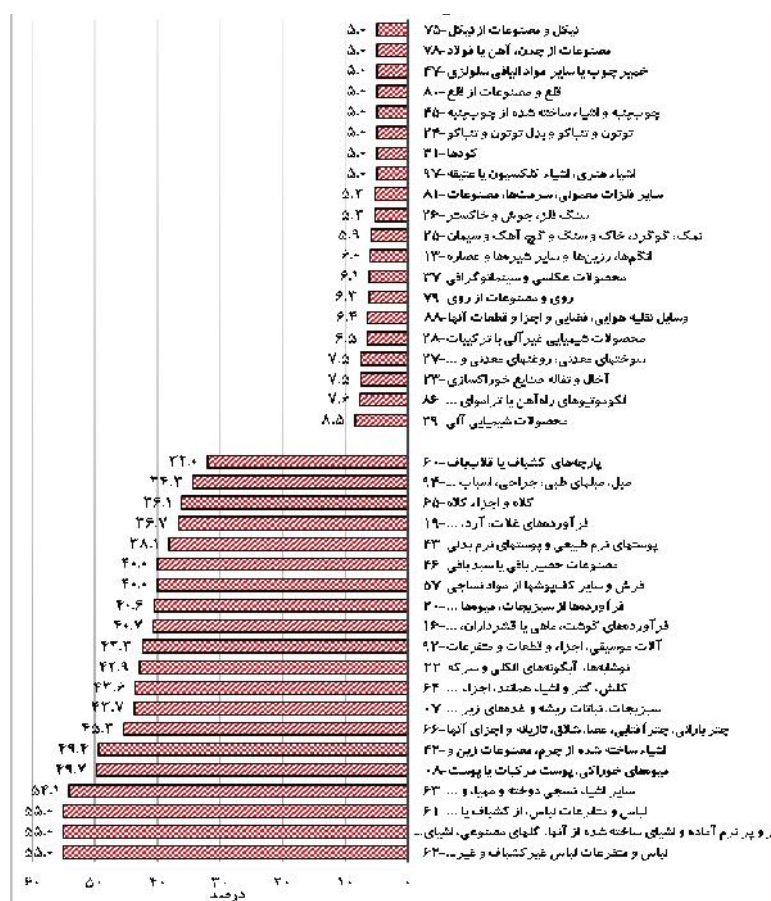

مأخذ: محاسبات براساس مقررات صادرات و واردات سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵.

۸-۵-۴. تصویری از کالاهای برخوردار از بالاترین و پایین‌ترین نرخ‌های تعرفه

در مقررات صادرات و واردات ایران در سال ۱۳۹۵، بالاترین نرخ‌های تعرفه (به‌طور میانگین ۵۵ درصد) مربوط به پوشاک و پایین‌ترین نرخ‌ها مربوط به فلزات است. درواقع واردات بسیاری از فلزات و مواد معدنی و شیمیایی از کمترین موانع در واردات برخوردارند؛ اگرچه سیاست‌های حمایتی دولت مبتنی بر جلوگیری از واردات پوشاک و همچنین برخی از اقلام مواد غذایی دارای تولید داخل تعلق‌گرفته است، اما همان‌طور که در بخش قبل بررسی شد بیشترین حجم قاچاق ورودی مربوط به بخش‌های مذکور است.

نمودار (۸-۸): بالاترین و پایین‌ترین نرخ‌های تعرفه بر واردات گروه‌های کالایی مختلف در سال ۱۳۹۵

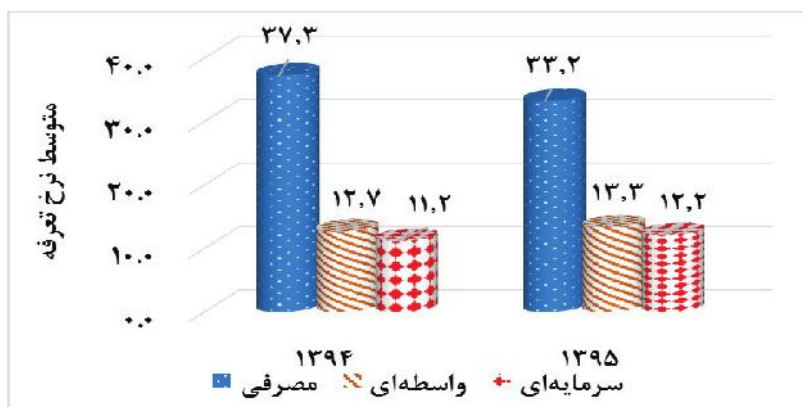

مأخذ: محاسبات براساس قانون مقررات صادرات و واردات سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵.

۸-۵-۵. تعرفه به تفکیک نوع کالا

تغییرات اعمال شده در متوسط نرخ تعرفه ها و سطوح تعرفه ها منجر به کاهش طبقات تعرفه ای و تغییرات میانگین تعرفه ها شده، بطوریکه ضمن کاهش متوسط تعرفه کالاهای مصرفی، متوسط نرخ تعرفه کالاهای واسطه ای و سرمایه ای افزایش یافته است. با توجه به ضرورت ورود کالاهای سرمایه ای و واسطه ای و برنامه های دولت در حمایت از صنایع داخلی و خروج از رکود، مناسب است تغییرات تعرفه ها با دقت و جامعیت بیشتری صورت گیرد.

نمودار (۸-۹): روند تغییر نرخ تعرفه به تفکیک نوع کالا در سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

مأخذ: محاسبات براساس قانون مقررات صادرات و واردات سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵.

۸-۶. ارزش تجارت ایران با شرکای تجاری ترجیحی طی دهه اخیر

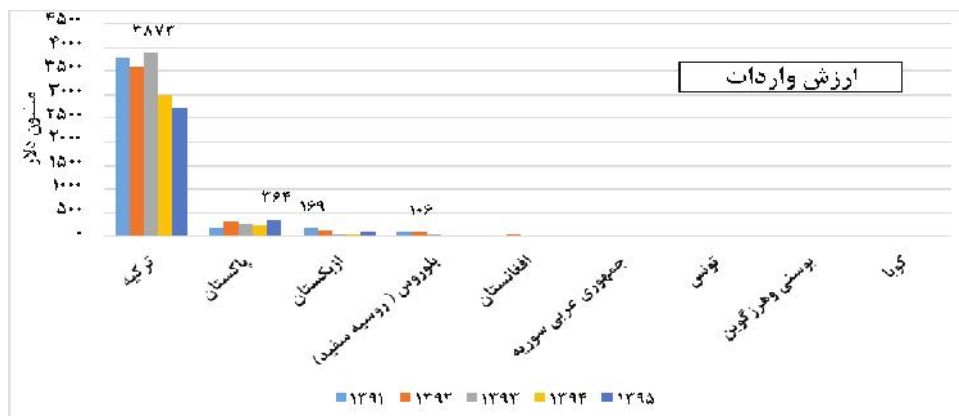
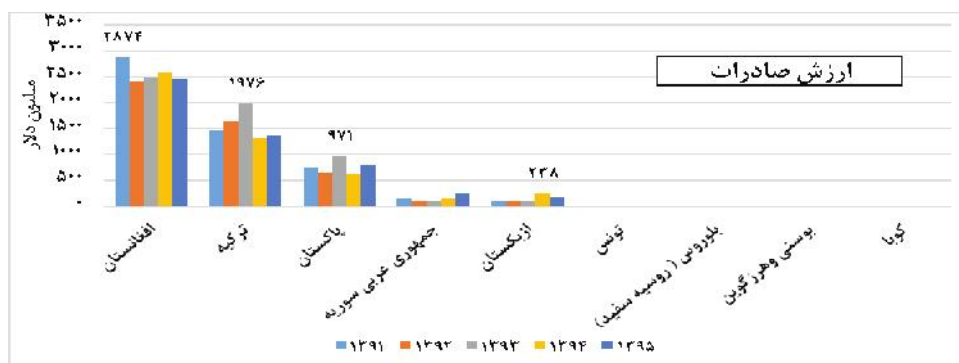
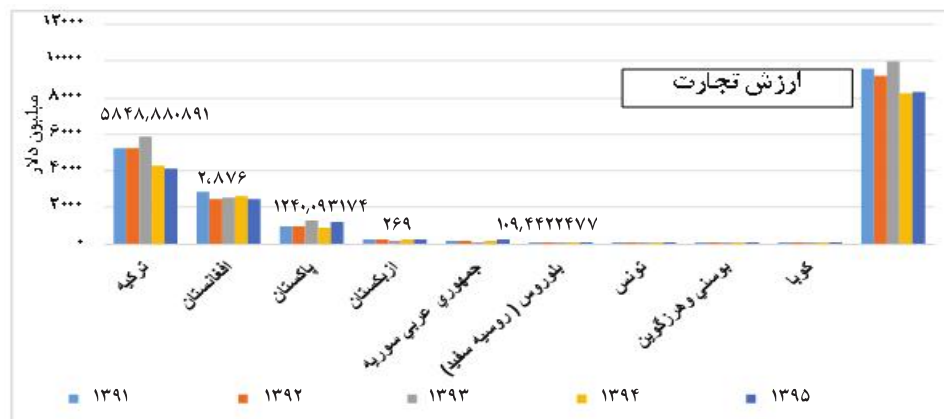
کشور ایران از سال ۱۳۸۴ تاکنون با ۹ کشور جمهوری ازبکستان (۱۳۸۴)، پاکستان (۱۳۸۵)، تونس (۱۳۸۶)، کوبا (۱۳۸۷)، بوسنی هرزگوین (۱۳۸۸)، قرقیزستان (۱۳۸۸) (که اخیراً لغو شده است)، بلاروس (۱۳۹۱) (که به طور یک طرفه از سوی ایران منعقد شده است) و ترکیه (۱۳۹۳) و افغانستان (۱۳۹۵) موافقت نامه تجارت ترجیحی دوجانبه و از سال ۱۳۸۷ با کشور سوریه موافقت نامه تجارت آزاد

دوجانبه منعقد و اجرایی نموده است.^۱ کل ارزش تجارت غیرنفتی ایران با شرکای تجاری در سال ۱۳۹۵ معادل ۸۲۹۳ میلیون دلار بوده است که ۵۰۴۸ میلیون دلار (۶۱ درصد) از آن به واردات و ۳۲۴۵ میلیون دلار (۳۹ درصد) از آن به صادرات اختصاص داشته است. میزان تجارت ترجیحی در سال ۱۳۹۵ حدود ۱۳ درصد نسبت به سال قبل رشد داشته است.^۲ پس از ورود افغانستان در جمع شرکای ترجیحی و خروج قرقیزستان از این جمع، تراز تجاری ایران با مجموع کشورهای مذکور در سال ۱۳۹۵ مثبت شده است. به طور متوسط سهم مجموع نه کشور دارای موافقت نامه تجاری با ایران از کل تجارت غیرنفتی ایران در سال ۱۳۹۵ حدود ۹/۶ درصد است که سهم ترکیه ۴/۷ درصد، افغانستان ۲/۹ درصد، پاکستان ۱/۳ درصد و شش کشور دیگر در مجموع ۰/۷ درصد می باشد. سهم شرکای ترجیحی از کل ارزش تجارت کالایی ایران از ۸/۵ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۹/۶ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. ترکیه مهم ترین شریک تجاری ایران محسوب می شود که حدود ۴۹/۳ درصد از ارزش تجارت با شرکای ترجیحی را به خود اختصاص داده و ارزش تجارت غیرنفتی ایران با ترکیه به سقف ۵/۹ میلیارد دلاری سال های اخیر رسیده است. پس از ترکیه، افغانستان در رتبه بعدی قرار دارد؛ این در حالی است که ارزش تجارت ایران با افغانستان در سال ۱۳۹۱ به بیش از ۲/۹ میلیارد دلار رسیده بود. تجارت ایران با پاکستان با ثبت رقم بیش از ۱/۲ میلیارد دلار در رتبه سوم قرار دارد. ارزش تجارت ایران با سایر کشورهای شریک تجاری، در سطح نازلی قرار دارد، بطوریکه کشورهای سوریه و ازبکستان با اختلاف زیاد نسبت به افغانستان و پاکستان به ترتیب با ارزش تجارت معادل ۵۵۳ و ۲۷۴ میلیون دلار در رتبه های چهارم و پنجم قرار دارند. چهار شریک تجاری دیگر به دلیل ارزش تجارت پایین، جایگاه درخور توجهی در بین شرکای تجاری ترجیحی ایران ندارند. هرچند ارزش تجارت ایران با کشور تونس در سال ۱۳۸۷ به سقف ۲۹۴ میلیون دلار نیز بالغ گردید، اما در سال های دیگر سطح تجارت بسیار پایین و زیر ۱۰۰ میلیون دلار داشته است.

۱. کشورهایی که از سطح صنعتی بالاتری برخوردارند با کاهش موانع تعرفه ای و دیگر موانع تجاری از طریق برقراری یک موافقت نامه تجاری، کشورهای کمتر توسعه یافته را به بازار صادراتی محصولات صنعتی خود تبدیل می نمایند که چنین ترتیبات تجاری منطقه ای نابرابر بوده و پایدار نخواهد بود. نظریه پردازان حوزه تجارت بین الملل معتقدند که ترتیبات تجارت منطقه ای به علت کوتاه بودن فاصله جغرافیایی، اثر ایجاد تجارت بیشتری نسبت به اثر انحراف تجارت دارند.

۲. کل ارزش تجارت غیرنفتی کشور در سال ۱۳۹۵ حدود ۸۰ میلیارد دلار است که نزدیک به ۱/۵ میلیارد دلار آن مربوط به تجارت ترجیحی می باشد. این رقم در سال ۱۳۹۴ معادل ۱/۳ میلیارد بوده است.

نمودار (۸-۱۰): جایگاه تجارت، صادرات و واردات شرکای دارای موافقت نامه دوجانبه ترجیحی و آزاد با ایران طی دوره ۹۵-۱۳۹۱

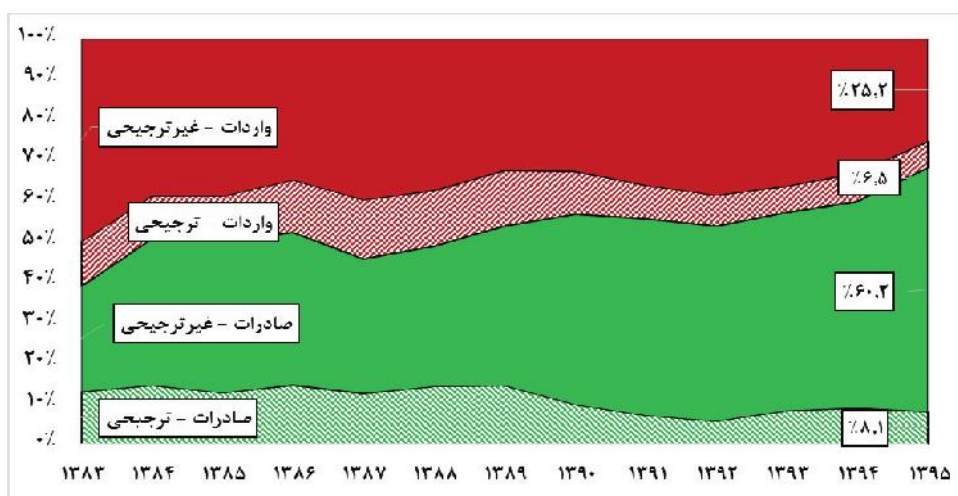

مأخذ: موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.

۸-۶-۱. مقایسه روند تجارت ترجیحی و غیر ترجیحی ایران

ایران در مورد همه شرکای ترجیحی به جز بلاروس و افغانستان، ترجیحات تعرفه‌ای هم در صادرات و هم در واردات برقرار نموده است. در مورد موافقت نامه تجارت ترجیحی میان ایران و بلاروس، از کشور مذکور هیچ‌گونه امتیازات تعرفه‌ای اخذ نشده و تخفیفات تعرفه‌ای به طور یک طرفه به کشور مذکور اعطاء شده است؛ لذا در صادرات، ایران از هفت کشور تخفیف تعرفه‌ای اخذ نموده است. اگرچه انتظار این است که پس از اجرای موافقت نامه‌ها و اعمال تخفیف‌های تعرفه‌ای، تغییری در روند تجارت حاصل شود؛ اما بررسی روند تجارت ترجیحی، حاکی است طی دوره ۹۵-۱۳۸۳ نه تنها سهم و جایگاه ارزش تجارت اقلامی ترجیحی افزایش نیافته است، بلکه با خروج قرقیزستان از جمع شرکای ترجیحی ایران (به دلیل حضور این کشور در اتحادیه اوراسیا) و حضور کم فروغ افغانستان بدون اخذ هیچ‌گونه تعرفه ترجیحی از این کشور، ارزش تجارت ترجیحی کاهش یافته است.

نمودار (۸-۱۱): روند تغییر سهم ارزش تجارت ترجیحی و غیر ترجیحی کالایی قبل و بعد از اجرای موافقت نامه‌ها طی دوره ۹۵-۱۳۸۳

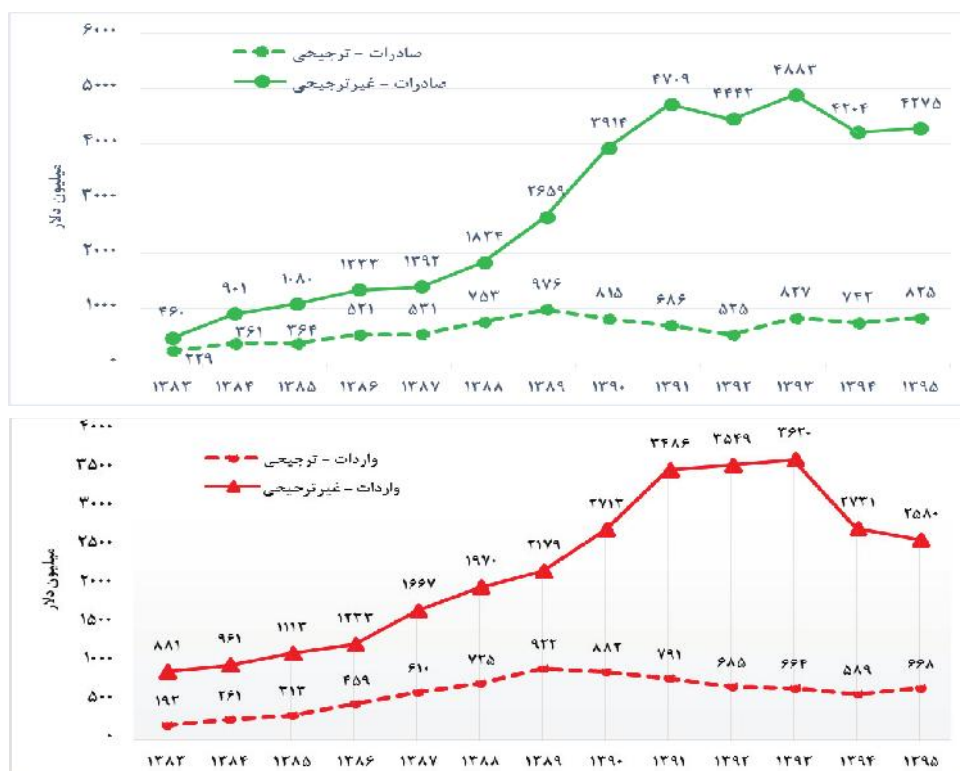

مأخذ: موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.

مقایسه ارزش صادرات اقلام ترجیحی و غیر ترجیحی به شرکای ترجیحی نشان می‌دهد که ارزش صادراتی اقلام ترجیحی در قبل و بعد از اجرای موافقت نامه‌ها همواره کمتر از ارزش صادراتی اقلام غیر ترجیحی بوده است. علیرغم افزایش تعداد موافقت نامه‌ها و در نتیجه افزایش اقلام برخوردار از تخفیفات تعرفه‌ای

طی دهه اخیر، اقلام انتخاب شده برای اخذ ترجیحات تعرفه‌ای از لحاظ تعدد و ارزش صادراتی مبتنی بر اهمیت آن‌ها در سبد صادراتی کشور نبوده، بطوریکه در عمل بخش اعظم تجارت بالفعل ایران با شرکای تجاری را پوشش نداده است. بدون استثناء در مورد همه موافقت‌نامه‌ها، اقلام ترجیحی، بخش کمی از کالاهای صادراتی ایران به بازار کشورهای موردنظر را پوشش داده و به دلایل مختلف حتی از تعداد آن‌ها در سال‌های پس از اجرا، کاسته شده است. به عبارت دیگر در بسیاری از موافقت‌نامه‌ها حتی برخی از کالاهای ترجیحی موجود در سبد صادراتی کشور در زمان اجرای موافقت‌نامه‌ها، در سال‌های پس از اجرا بازار خود را از دست داده‌اند؛ درحالی‌که این انتظار وجود داشته که با توجه به ترجیحات اخذشده، این کالاها قادر به حفظ بازار خود در کشور شریک تجاری باشند.

نمودار (۸-۱۲): روند ارزش صادرات/واردات ایران با/از شرکای ترجیحی به تفکیک ترجیحی و غیرترجیحی طی دوره ۹۵-۱۳۸۳

مأخذ: موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.

در مجموع علیرغم افزایش تعداد موافقت‌نامه‌ها طی دهه اخیر بویژه ورود ترکیه (۱۳۹۳) و افغانستان (۱۳۹۵)، به دلیل پوشش ناکافی سبد صادراتی بالفعل کشور توسط اقلام ترجیحی و عدم توفیق اقلام صادراتی بالقوه برای حضور در سبد صادراتی کشور پس از اجرای موافقت‌نامه‌ها، شکاف بین ارزش صادرات اقلام ترجیحی و غیرترجیحی رو به افزایش بوده و به‌ویژه در سال ۱۳۹۵ تشدید شده است. شکاف بین ارزش واردات ترجیحی و ارزش واردات غیرترجیحی نیز رو به افزایش بوده حتی از سال ۱۳۸۹ به بعد، ارزش اقلام موجود در سبد وارداتی کشور از شرکای ترجیحی روند کاهشی داشته است. بدون شک کسب منافع تجاری و دسترسی به بازار از سوی دو طرف جاری ضامن بقاء، توسعه و گسترش این‌گونه موافقت‌نامه‌ها است. طی دوره ۹۵-۱۳۸۳، تجارت غیرترجیحی همواره بیش از تجارت ترجیحی بوده است. علاوه بر آن، ارزش واردات غیرترجیحی بیش از ارزش واردات ترجیحی بوده، اما با ورود کشور ترکیه در سال ۱۳۹۳ به جمع شرکای ترجیحی ایران، صادرات ترجیحی (۷۲۴ میلیون دلار) بر واردات ترجیحی (۵۸۹ میلیون دلار) پیشی گرفته و این روند در سال ۱۳۹۴ نیز تداوم یافته است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری فصل هشتم

از مهمترین تحولات حوزه تجارت خارجی در سال ۱۳۹۵ می‌توان به تسهیل فضای مالی و تجاری بین‌المللی برای فعالیت کشور پس از توافقات هسته‌ای اشاره کرد که زمینه دسترسی بیشتر صنایع کشور به مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای را فراهم ساخت. با این حال واحدهای تولیدی کشور به دلایلی چون کاهش سطح تقاضای داخلی، از دست رفتن بازارهای صادراتی، مشکل بدهی‌های معوق بانکی و به‌طریق‌اولی تأمین مالی بانکی، عدم رفع کامل تحریم‌های بانکی و ... کمتر توانستند از این گشایش بهره‌مند شوند. صادرات غیرنفتی کشور در این سال با اتکای به رشد چشمگیر صادرات میعانات گازی با افزایش ۳/۵ درصدی مواجه گردید و واردات کشور که عمدتاً مشتمل بر مواد اولیه، کالاهای واسطه‌ای و محصولات کشاورزی است، رشد ۵ درصدی را تجربه کرد و از این‌گذار همچنان تراز تجارت خارجی غیرنفتی کشور برای دومین سال متوالی با مازاد مواجه شد.

در این سال رکودی فراگیر بر صادرات بخش خدمات حاکم بود. بطوریکه بجز در حوزه گردشگری و حمل‌ونقل هوایی صادرات خدمات کشور با کاهش قابل‌توجه مواجه شد.

سال ۱۳۹۵ یکی از سال‌های نسبتاً موفق در امر مبارزه با قاچاق بود بطوریکه قاچاق برآوردی در کشور با کاهش قابل‌توجه مواجه گردید و در پرتو سیاست‌های اتخاذشده و مبارزه جدی‌تر با این پدیده مقدار قاچاق برآوردی کاهش قابل‌توجهی داشت.

از مهمترین تحولات این سال در زمینه سیاست‌های تجاری کاهش ۰/۵ واحد درصدی متوسط تعرفه

نسبت به سال قبل، افزایش متوسط نرخ‌های تعرفه در بخش کشاورزی، افزایش ردیف‌های تعرفه باهدف شفاف‌سازی و حمایت هدفمندتر از صنایع داخلی و کاهش طبقات تعرفه‌ای باهدف کاهش پراکندگی نرخ‌ها بود. به‌علاوه بالاترین نرخ‌های تعرفه از ۷۵ درصد به ۵۵ درصد کاهش یافت. بااین‌حال به‌رغم رویکرد کلی دولت مبنی بر تحریک رشد اقتصادی، افزایش متوسط ۰/۶ واحد درصدی نرخ تعرفه کالاهای واسطه‌ای، افزایش ۱ واحد درصدی کالاهای سرمایه‌ای و کاهش ۴/۱ واحد درصدی نرخ تعرفه کالاهای مصرفی دقت و جامعیت سیاست‌های تعرفه‌ای اتخاذشده را در معرض تردید قرار می‌دهد. اگرچه صدور حکم کلی در خصوص اینکه آیا مدیریت قاچاق انجام شده و کاهش متوسط تعرفه کالاهای مصرفی با رویکرد رقابتی‌تر کردن فضای تولید برخی محصولات داخلی صورت گرفته یا نه، نیاز به مطالعه عمیق‌تری دارد، با این حال افزایش نرخ‌های تعرفه کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای با توجه به عدم تغییر جدی ساختار صنعتی کشور و نیازهای وارداتی آن واجد ابهام به‌نظر می‌رسد.

به‌علاوه به‌رغم افزوده شدن کشور افغانستان به کشورهای طرف تجارت ترجیحی کشور، همچنان سهم و ارزش اقلام ترجیحی ایران کمتر از ۱۰ درصد کل تجارت خارجی غیرنفتی کشور باقی ماند و اقلام صادراتی ترجیحی در موافقت‌نامه‌های منعقد شده از ۸/۱ درصد سرجمع تجارت ترجیحی و غیرترجیحی کشور (بدون نفت) فراتر نرفتند، این امر نشان می‌دهد که اقلام انتخاب‌شده برای اخذ ترجیحات تعرفه‌ای از لحاظ تعداد و ارزش صادراتی مبتنی بر اهمیت آنها در سبد صادراتی کشور نبوده است.

پیوست فصل هشتم

اهم اقدامات انجام شده در رابطه با مبارزه با قاچاق کالا در وزارت صنعت، معدن و تجارت به شرح ذیل قابل طبقه‌بندی است.

ابزارهای قانونی

- کاهش فهرست اقلام قابل ورود توسط مرزنشینان و ملوانان از ۷۱ قلم به ۴۱ قلم کالا در جلسات کارگروه موضوع ماده ۱۲ قانون ساماندهی مبادلات مرزی و کاهش آنها در سطح نیاز جامعه مرزنشینی کشور و اخذ مصوبه از هیأت محترم وزیران و وزیران (تصویب‌نامه شماره ۳۱۸۱۹/ت ۵۱۹۶۷ هـ مورخ ۹۵/۰۳/۱۸).
- توجه به کاهش قاچاق کالا در پوشش ترانزیت انجام شده که نمونه ساماندهی آن در بخش دخیانیات عملیاتی شده است.
- تعمیم ماده ۶ مصوبه شماره ۵۳۸۸۷/۱۲۵۶۱۲ مورخ ۹۵/۱۰/۱۲، ابلاغی از سوی معاون اول محترم رییس‌جمهور و رییس ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به مناطق آزاد و ویژه اقتصادی مبنی بر "از تاریخ ابلاغ مصوبه شرط ثبت سفارش خودرو و کالاهای مصرفی بادوام منوط به تشخیص وزارت صنعت، معدن و تجارت و داشتن نمایندگی مجاز و خدمات پس از فروش خواهد بود و ضروری است در اسرع وقت واردات خودرو و کالاهای مذکور بدون پیش شرط ممنوع گردد." طی نامه شماره ۶۰/۲۵۶۸۹۶ مورخ ۹۵/۱۱/۲۶.
- تعیین مصادیق کالاهای مصرفی با دوام مشمول ماده ۶ مصوبه شماره ۵۳۸۸۷/۱۲۵۶۱۲ مورخ ۹۵/۱۰/۱۲ به شرح انواع لاستیک، لوازم خانگی، باتری خودرو، لوازم صوتی و تصویری، ماشینهای اداری، تلفن همراه، ابزارآلات برقی، ماشین و ابزار و مصالح صنعتی و ساختمانی و شیرآلات بهداشتی ساختمانی.
- کاهش اقلام وارداتی و کاهش تخفیف حقوق ورودی توسط مرزنشینان به ترتیب از ۷۱ قلم به ۴۱ قلم از ۵۰ درصد به ۳۰ درصد برای مواد غیر خوراکی و از ۱۰۰ درصد به ۷۰ درصد برای مواد خوراکی ارسالی طی نامه شماره ۶۰/۵۲۴۸۳ مورخ ۹۴/۲/۲۴ (تصویب شد) مصوبه ۳۱۸۱۹/ت ۵۲۹۶۷ هـ مورخ ۹۵/۳/۱۸.
- ممنوعیت واردات کالا به صورت مسافری از مناطق آزاد تجاری - صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی جدید به سایر نقاط کشور ارسالی طی نامه شماره ۴۰۱۱/م/ص مورخ ۹۵/۶/۹

- تصویب طی مصوبه ۱۶۱۱۸۲/ت ۵۳۹۵۷ هـ مورخ ۹۵/۱۲/۱۷.
- تدوین فهرست کالاهای یارانه ای موضوع تبصره ۲ ماده ۱۸ قانون واخذ مصوبه شماره ۱۳۸۸۶۹/ت ۵۳۳۳۵ هـ مورخ ۹۵/۱۱/۹.

ابزارهای اقتصادی

- تدوین و اجرای طرح های جامع مبارزه با قاچاق و تعیین وظایف دستگاه های مختلف پیش از ورود تا سطح عرضه (دخانیات، پوشاک، نساجی، تجهیزات ارتباط سیار).
- ساماندهی نمایندگی برندهای کالاهای وارداتی هدف مبارزه با قاچاق کالا و ارز از جمله خودرو، گوشی همراه، پوشاک، لاستیک و
- فرهنگ سازی و ایجاد الزامات لازم در سطح تشکلهای و واحدهای تولیدی و توزیعی بر منع عرضه و مصرف کالای قاچاق.
- الزام واحدهای صنفی به عدم عرضه کالاهای قاچاق و بسیج تمام توان اتحادیه های صنفی برای مقابله با قاچاق کالا در سطح عرضه.
- منطقی نمودن تعرفه ها و طبقات تعرفه ای ورود کالا و تعیین تعرفه های موثر برای کاهش قاچاق.
- کاهش میانگین تعرفه ها از ۱۹/۶ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۱۸/۰۸ درصد در سال ۱۳۹۵.
- کاهش طبقات تعرفه از ۱۵ طبقه در سال ۱۳۹۲ به ۸ طبقه در سال ۱۳۹۵.

ابزارهای الکترونیکی

- درصد پیشرفت و گزارش عملکرد سامانه ها

جدول (۱) پیوست فصل هشتم: درصد پیشرفت و عملکرد سامانه های وزارت صنعت، معدن و تجارت

نام سامانه	تحلیل و طراحی	پیاده سازی	بهره برداری	گزارش سامانه
سامانه مشتریان	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	تعداد اشخاصی حقیقی ۲۵۲۵۶ تعداد اشخاص حقوقی ۱۲۶۴۵
تجارت خارجی	۸۰	۷۰	۶۰	تعداد پیش فاکتورها ۷۳۸۳۳ تعداد ثبت سفارش ۴۱۰۶۹ مجاز درخواستی ۷۶۳۰۱۳ منشا ارز ۲۳۲۱۷

نام سامانه	تحلیل و طراحی	پیاده سازی	بهره برداری	گزارش سامانه
تجارت داخلی	۶۰	۴۰	۳۰	معرفی نامه ۵۷ میلیون بارنامه متصل ۱۰۲ میلیون
یکپارچه مجوزها	۱۰۰	۹۰	۹۰	تعداد مجوزها ۳۰۴ میلیون
جامع انبارها	۱۰۰	۱۰۰	۵۰	انبارهای ثبت شد ۳۷۰ هزار قبوض انبار ثبت شده ۱۴,۷ میلیون قبض
شناسه کالا	۱۰۰	۷۰	۳۰	تعداد شناسه کالا ۱۰۲ میلیون شناسه
پنل پیامکی	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۹ میلیون پیامک

ابزارهای عملیاتی (بازرسی و نظارت بر اجرای قانون)

- تمرکز توان بازرسی و نظارت استان‌ها (سازمان صنعت، معدن و تجارت) و اصناف کشور در مبارزه با قاچاق کالا در سطح عرضه علی‌الخصوص آموزش ایشان حول محورهای ذیل که منجر به رشد ۹۵۷ درصدی ارزش پرونده‌های مکشوفه گردیده است.
- آموزش رویه‌های اجرایی مبارزه با قاچاق
- تعیین اولویت کاری و کالایی در مبارزه
- آموزش چگونگی عملیات مبارزه و کشف که ضمن ناامن کردن محیط عرضه قاچاق کالای قاچاق، به فضای کسب و کار آسیب نزنند.
- رفع مسائل و مشکلات اجرایی بازرسین در حین کار.
- اقدامات سلبی از طریق تشدید بازرسی‌ها و تمرکز حوزه بازرسی و نظارت سازمان‌های صنعت، معدن و تجارت استان‌ها بر مبارزه با قاچاق کالا.

